

בס"ד. שיחת ש"פ תצוה, פ' זכור, י"ג אדר ה'תשט"ז.

בלתי מוגה

א. יש' דיעות שקריאת פרשת זכור היא מדאורייתא², מצד המצות עשה ד"זכור את אשר עשה לך עמלק"³.

נוסף להעשה ד"זכור", ישנו גם לאו — "לא תשכח"⁴. וזהו גם א' הטעמים להדיעות⁵ שגם נשים מחוייבות בזכירת עמלק, דכיון שהן מחוייבות בהלאו, הרי הן במילא מחוייבות גם בהעשה⁶.

מזה מובן עד כמה נחוץ הענין דזכירת עמלק, שהכל מחוייבים בו.

ב. מחיית עמלק בגשמיות אינה שייכת עתה.

יש דיעות שהמצוה מוטלת רק על המלך⁷, שעליו לגייס את ישראל למחות זרעו של עמלק. ואפילו לפי הדיעות שהמצוה מוטלת על כל אחד ואחד מישראל⁸, הרי גם לפי שיטה זו, לא שייך עתה הענין דמחיית עמלק בגשמיות — כי:

(א) ענין זה שייך רק בזמן שיד ישראל תקיפה. (ב) רק כשיודעים בבירור מיהו מזרעו של עמלק, אבל משבא סנחרב ובלבל את העולם, הולכין אחר הרוב, "וכל דפריש מרובא פריש"⁹.

ורק כשיבוא משיח, שאז תהי' יד ישראל תקיפה, ויבררו מי מזרעו של עמלק — אזי ימחה מלך המשיח את כל הענינים דעמלק, "מאיש עד אשה וגו'"¹⁰.

כדאיתא בספרי (עה"פ. וראה מגילה יח, א. תו"כ ר"פ בחוקותי) "זכור את אשר עשה לך עמלק, יכול בלבך, כשהוא אומר לא תשכח הרי שכיחת לב אמורה, הא מה אני מקיים זכור שתהי' שונה בפין", והזכירה בפה היא ע"י הקריאה בתורה (מהנחה בלתי מוגה).

(7) ראה פירוש ר"י פערלא לסהמ"צ להרס"ג עשין נט (דף רסב) ומנין הפרשיות פרשא סא (דף ריח).

(8) ולא רק על הציבור (מהנחה בלתי מוגה).

(9) ברכות כח, א. וש"נ.

(10) שמואל-א טו, ב.

(1) מכאן עד סוס"ב — הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א (באידיש), ונדפס בלקר"ש ח"ב ע' 387. במהדורא זו ניתוספו עוד איזה ציוני מ"מ, וכמה פרטים מהנחה בלתי מוגה.

(2) שו"ע או"ח סתרפ"ה ס"ז.

(3) תצא כה, יז.

(4) שם, יט.

(5) ראה מנחת חינוך מצוה תרג (ובס' שנשמנו בארחות חיים (החדש) סתרפ"ה).

(6) ועד שיש סברא שמחוייבות גם בקריאת פ' זכור (ראה בס' שנשמנו בהמועדים בהלכה (לרש"י זעווין) ע' קצב) — שכן, החידוש ד"זכור" לגבי "לא תשכח" הוא הזכירה בפה,

אמנם, כל זה הוא בגשמיות, אבל בעבודה הרוחנית, ישנו ענין זה גם עתה, שכל ישראל מחוייבים בזכירת מעשה עמלק, ואפילו נשים שאינן יוצאות למלחמה, גם הן מחוייבות בזה.

והמצוה דזכירת עמלק אינה רק פעם אחת בחיים או פעם אחת בשנה¹¹, אלא צ"ל בכל יום¹², שזוהי הוראה עד כמה נוגע זכירת מעשה עמלק, ברוחניות עכ"פ, בעבודת השם, בכל הזמנים.

ג. ההוראה מהאמור:

בשעה שיהודי מתעורר באהבה ויראה, ע"י ההתבוננות בגדולת הוי', שהיא הדרך לבוא לידי אהבה ויראה,

— כמ"ש הרמב"ם¹³ "והיאך היא הדרך לאהבתו ויראתו, בשעה שיתבונן האדם במעשיו וברואיו הנפלאים הגדולים ויראה מהן חכמתו שאין לה ערך ולא קץ כו"; ומאז שנתגלתה פנימיות התורה ותורת החסידות, הרי דוקא על ידה אפשר לבוא לידי אהבה ויראה — הרי לאחרי שהתבונן בגדולת הוי' ונתעורר באהבה ויראה פעם אחת, עלול הוא לחשוב שדי בכך.

על כך אומרים לו: "כל יומא ויומא עביד עבידתי"¹⁴. בכל יום יש צורך בעבודה חדשה, וכיון שבכל יום יש צורך בעבודה חדשה, יש בכל יום גם התנגדות חדשה, באופן חדש ועם תחבולות חדשות כו',

[ע"ד מ"ש התוס'¹⁵ בביאור מרז"ל¹⁶ "גדול המצווה ועושה" — מפני שהוא דואג תמיד לבטל יצרו (כי יצה"ר מתגבר על המצווה להחטיאו)", והיינו דכיון שהוא מצווה על זה, הרי היצה"ר מנגד לכך יותר, ובמילא יש צורך בעבודה גדולה יותר כדי לנצחו, ו"לפום צערא אגרא"¹⁷],

ולכן אין לו להסתפק בעבודתו ויגיעתו הקודמת, אלא עליו להתייגע בכל יום במיוחד, כדי לנצח את היצה"ר הממשיך תמיד בהתנגדותו.

14) זח"ג צד, רע"ב.

15) ד"ה גדול — ע"ז ג, א (לגירסת התוס' בע"י). וראה גם תוד"ה גדול — קידושין לא, א. הובא ונת' באוה"ת מסעי ע' א'תיג ואילך.

16) קידושין וע"ז שם. וש"נ.

17) אבות פ"ה מכ"א.

11) שמטעם זה קוראים בכל שנה פרשת זכור. ויתרה מזו — כפי קביעות הפרשיות קורין מעשה עמלק ד' פעמים בשנה: פרשת זכור, פרשת תצא, פורים ופרשת בשלח (מהנחה בלתי מוגה).

12) ראה שו"ע רבנו הזקן חאו"ח ס"ס ס"ד (וראה גם לקו"ש ח"ט ע' 221. וש"נ).

13) הל' יסוה"ת פ"ב ה"ב.

ד. ענין זה הוא גם בנוגע להעבודה דזכירת עמלק בפרט:

ענינו¹⁸ של עמלק ברוחניות הוא: "אשר קרך בדרך"¹⁹, שמקור — כפירוש המדרש²⁰ — בדרך התורה והמצוות. ונגד הקרירות של עמלק יש לנהל מלחמה בכל יום. לא די בכך שאתמול התחמם בלימוד התורה ובעבודת התפלה. גם היום עליו להמשיך ולנהל מלחמה נגד הקרירות של עמלק.

בכל יום, עוד לפני היציאה להתעסק עם עניני העולם, יש להתחמם ולנהל מלחמה נגד עמלק. וענין זה צריך להיות בשעת התפלה²¹. ע"י ההתלהבות בתפלה יהי' בכחו לנהל מלחמה עם עמלק בשעה שמתעסק בעניני העולם²².

וזוהי הכנה למחיית עמלק גם בגשמיות, שתהי' בביאת מלך המשיח במהרה בימינו.

* * *

ה. קריאת פרשת זכור היתה צריכה להיות ביום הפורים עצמו, שהרי הנס דפורים קשור עם המן שהוא מזרעו של עמלק (כפי שמונה בפרטיות ב"תרגום שני"²³ את הדורות שבינתיים). והטעם שקורין פרשה זו בשבת שקודם פורים הוא — כמ"ש²⁴ "נזכרים ונעשים", שמזה למדים שהזכירה (קריאת פרשת זכור) צ"ל קודם לעשי' (שהיא בפורים)²⁵.

ואעפ"כ, אין קורין פרשת זכור כמה שבתות לפני פורים, אלא דוקא בשבת שקודם פורים — כיון ש"סמכו ענין לו"²⁶, שהזכירה צריכה להיות סמוך לעשי'. ולכן קורין פרשת זכור בשבת שקודם פורים, שיש לה כבר שייכות ליום הפורים, שהרי "מיני' מתברכין כולהו יומין"²⁷.

פרה בחמור כו" (שם ק, א במשנה) — יש ביכלתו של עמלק להאחז שם ("אַרְיִינְכָאֶפֶן זִיךְ דְאַרְטֵן"), ומצד הענין ד"אשר קרך" יכולים לבוא תוצאות מבהילות (מהנחה בלתי מוגה).

(23) אסתר ג, א.

(24) שם ט, כח.

(25) ראה מגילה ל, א. ירושלמי שם פ"ג ה"ד. לבוש או"ח סתרפ"ה ס"ב. ט"ז שם סק"א.

(26) ל' חז"ל — ברכות כא, ב. וש"נ.

וראה פרש"י מגילה כט, א.

(27) ראה זח"ב סג, ב. פח, א.

(18) מכאן עד סוף הסעיף — המשך השיחה המוגהת דלעיל (הערה 1).

(19) תצא כה, יח.

(20) תנחומא ס"פ תצא. פסיקתא דר"כ פ'

זכור. הובא בפרש"י עה"פ.

(21) אם בכרכת "אהבת עולם" (ראה שו"ע אדה"ז שבהערה 12), ואם באמירת "שש זכירות" (מהנחה בלתי מוגה).

(22) ועד"ז כאשר יוצא "מבית הכנסת לבית המדרש" (ברכות בסופה. וש"נ) ללמוד תורה — הרי כיון שהתורה נתלכשה בענינים גשמיים עד לטענות של שקר, כמו "שנים אווחין בטלית כו" (ב"מ בתחלתה), ו"המחליף

ונמצא, שבענין הזכירה ישנם שני תנאים: א) קודם העשי' דוקא, ב) סמוך לעשי' דוקא.

ו. והענין בזה:

עיקר הענין דמחיית עמלק יהי' בביאת המשיח, והיינו, שאז יהי' ענין העשי', משא"כ עתה אין אלא זכירה בלבד, שהרי הענין דמחיית עמלק בגשמיות אינו שייך עתה כלל, ואילו הענין דמחיית עמלק ברוחניות אינו אלא זכירה לגבי העשי' דלעתיד.

וכיון שכן, יש מקום לטעון: לשם מה זקוקים אנו עתה לענין הזכירה — הרי אפשר להסתפק בענין העשי', מחיית עמלק שתהי' לעתיד?

והמענה לזה — שהזכירה צריכה להיות קודם העשי' דוקא, כי, ענין העשי' ("ונעשים") גופא בא עי"ז שקודם לו ענין הזכירה ("נזכרים").

לאידך גיסא, יש מקום לטעון: מהו הצורך שיהי' ענין הזכירה היום — יכולים להסתפק בענין הזכירה שהי' אתמול ושלשום, ויתירה מזה, יכולים להסתפק בענין הזכירה שהי' לפני כמה דורות, ולשם מה צריך להיות עוה"פ ענין הזכירה גם היום?

ובפרט ע"פ מאמר הגמרא²⁸ "אם הראשונים כמלאכים אנו כבני אדם וכו'" (כהמשך וסיום הדברים) — הרי הזכירה שבדורות הקודמים היתה בודאי במדריגה נעלית יותר ובעומק יותר ("א' העכערע און טיפערע"), ומה יש בכחה של הזכירה דעתה להוסיף בזה?!

והמענה לזה — שהזכירה צריכה להיות סמוך לעשי' דוקא, ד"סמכו ענין לו", ולכן אין להסתפק בהזכירה בדורות שלפנ"ז, אלא ענין הזכירה צריך להיות בדור זה דוקא, הדור הסמוך לביאת המשיח, "דרא דמלכא משיחא"²⁹.

והראי' לדבר — מזה גופא שעדיין לא נתקיים הענין ד"ונעשים": כאשר ישנו הענין ד"נזכרים" כדבעי — בודאי שהדבר יביא לידי הענין ד"ונעשים", בביאת המשיח (וע"ד הא ד"איתא בתיקונים³⁰ שאפילו אם הי' צדיק אחד חוזר בתשובה שלימה בדורו הי' בא משיח³¹). ובמילא, כיון שרואים שהזכירה ("נזכרים") שהיתה עד עתה עדיין לא הביאה לידי "ונעשים" — הרי זה גופא ראי' שיש צורך להמשיך בהענין ד"נזכרים"

(30) ראה ז"ח ס"פ נח (כג, רע"ד).

(31) מאמרי אדה"ז הקצרים ע' תג.

(28) ע"פ שבת קיב, ב (וראה לקו"ש חט"ו

ע' 281 הערה 14. וש"נ).

(29) ראה תיב"ע ס"פ בשלח.

(“עס דאַרף זיין דער נזכרים ווייטער און ווייטער”), עד שיביא לידי ונעשים.”

ז. הוראה נוספת משני הענינים האמורים, שהזכירה צריכה להיות קודם העשי' וסמוך לעשי' — גם בנוגע להעבודה ד"נזכרים ונעשים" שבזמן הזה גופא:

דובר לעיל (ס"ד) שבכל יום צ"ל ענין ההתלהבות בתפלה, כדי שיהי' אפשר לאח"ז להלחם בעמלק, שבא לקרר את האדם בעניני התומ"צ בשעה שעוסק בעניני העולם.

ושני ענינים אלו (ההתלהבות בשעת התפלה, והמלחמה בעמלק בשעת העסק בעניני העולם) הם ב' הענינים דזכירה ועשי', "נזכרים ונעשים":

ענין העשי' — הוא לאחר התפלה דוקא, בשעה שעוסק בענינים גשמיים, או אפילו כשלומד תורה שנתלבשה בדברים גשמיים, שאז שייך שיבוא אליו עמלק ויקרר אותו [וכדיוק הלשון: "אשר קרך בדרך" — שענין הקרירות הוא דוקא כשנמצאים "בדרך", בעניני העולם³²], ואז מוחה את עמלק, בעשי' בפועל. משא"כ בשעת התפלה — הרי זה ענין של זכירה בלבד.

וא"כ, יכול אדם לחשוב: כיון שהעיקר הוא בשעה שנמצא בעולם — לשם מה זקוק הוא להכנות קודם לזה בשעת התפלה? לאחר שיצא לעסוק בעניני העולם, ויבוא אליו עמלק — או אז יתבונן, יתעורר בהתלהבות ובאהבה ויראה, ואז ינצח את עמלק וימחה אותו! ...

והמענה לזה — שלאחרי שעמלק כבר מגיע, אזי כבר...³³ אלא בהכרח שיהי' קודם לזה הענין ד"ונזכרים", ורק עי"ז באים לידי "ונעשים".

ולאידך גיסא, יכול אדם לחשוב שמספיק בהענין ד"נזכרים" שהי' אתמוז. והמענה לזה — שהזכירה צריכה להיות בסמיכות לעשי', והתפלה דאתמול אינה מספיקה בשביל המלחמה עם עמלק היום.

והטעם לזה: אף שאתמול אמנם עמד בתנועה של התלהבות — הרי זה גופא שהיום לא עמד בתפלתו באותה תנועה של התלהבות, יש בזה כבר משום "אשר קרך", שנתקרר מההתלהבות דאתמול. ומצד קרירות

(33) חסר כמה תיבות (המו"2).

(32) ראה גם "רשימות" חוברת קי ע' 8 ואילך.

זו — בל ימלט, שלאחרי כן, בכואו לעסוק בעניני העולם, לא יוכל לעמוד כנגד עמלק, והדבר עלול לגרום לתוצאות מבהילות.

זוהי ההוראה מב' הענינים האמורים שב"נזכרים ונעשים" — הן בזמן הזה גופא, והן בכללות הזמנים, דקאי על הזמן דעתה והזמן דלעתיד — שהזכירה שבזמן הזה תפעל את ענין העשי', בביאת משיח צדקנו, בקרוב ממש.

* * *

ח. מאמר (כעין שיחה) ד"ה ליהודים היתה אורה.

* * *

ט. ערב פורים שחל בשבת — כהקביעות דשבת זו — יש בו שני הפכים.

ובהקדמה:

כאשר פורים עצמו חל בשבת (כפי שיכול להיות בערים המוקפות חומה) — אין קורין את המגילה³⁴, ואסור גם לטלטלה³⁵, דומיא דשופר ודומיא דלולב, "שמא יטלנה בידו וילך אצל בקי ללמוד ויעבירנה ארבע אמות ברשות הרבים"³⁶ (ישנם גם טעמים אחרים³⁶, אבל אין זה נוגע לכאן).

והיינו דוקא בשבת שחל בו פורים, משא"כ בשבתות דכל השנה שאז מותר לקרוא (ולטלטל) את המגילה, שהרי המגילה היא אחד מעשרים וארבעה כתבי קודש, ופשיטא שמותר ללמוד בה — לא רק בספרים הנדפסים, אלא גם במגילה כשרה לצאת ידי חובת קריאת המגילה, ובפרט בזמן הש"ס שהיו משתמשים באותה מגילה הן ללימוד והן לצאת ידי חובת הקריאה, והיינו, דכיון שאין חיוב קריאת המגילה, אין שייך בזה הגזירה הנ"ל; ורק בשבת שחל בו פורים אסור לקרותה³⁷.

אמנם, כאשר ערב פורים חל בשבת — ישנם בזה שני הפכים:

במשך כל היום — דין שבת זו כדין כל שבתות השנה, ומותר בה בקריאת (וטלטול) המגילה,

ואילו מפלג המנחה ולמעלה, שהוא שעה ורביע קודם הלילה —

(37) ראה חת"ס לשו"ע שם. שערי תשובה

סתרצ"ג סק"ב. וש"נ.

(34) שו"ע או"ח סתרפ"ח ס"ו.

(35) פ"ח שם.

(36) מגילה ד, סע"ב.

איתא במג"א³⁸, שכיון שבימות החול "מי שהוא אנוס קצת .. יכול לשמוע קריאתה מבעוד יום מפלג המנחה ולמעלה"³⁹ (כשם שמותר אז להתפלל ערבית⁴⁰), הרי בשבת אסור אז בקריאת המגילה וטלטולה, מצד הגזירה הנ"ל.

י. לכאורה אין הדבר מובן: איך יתכן שדוקא כשמתקרבים יותר לקיום המצוה דמגילה — נאסרת המגילה לגמרי בקריאה וטלטול? ע"פ שכל, הרי מצד חביבות המצוה הי' צריך להיות בדיוק להיפך!
אלא שזוהי הוראה בעבודה:

בשעה שאדם בהול לדבר מצוה — עלול הוא לחשוב, שכיון שעוסק במצוה ("ער איז פאַרקאַכט אין אַ מצוה"), הרי הוא כבר במדריגת "ולבי חלל בקרבי"⁴¹, ושוב אינו צריך להזהר מפני ענינים בלתי רצויים כו' ("ער דאַרף שוין גאַרניט באַוואָרענען").

על כך אומרים לו, שגם אז עליו להבטיח שלא יהי' מכשול, כי, אם "מתגנבת" פני' ("עס כאַפט זיך אַריין אַ פני'") בקיום המצוה שלו — שייך שייכשל בענין של שוגג.

[וע"ד המבואר באגה"ק⁴² שהשגגות "הן מהתגברות נפש הבהמית שמנוגה", שהרי בצדיקים נאמר⁴³ "לא יאונה לצדיק כל און". וזהו ג"כ הטעם ששוגג צריך כפרה⁴⁴, דאף שהמעשה עצמו הי' בשוגג, הרי זה גופא שבא לידי עבירה בשוגג הוא באשמתו, כיון שהניח לנפש הבהמית ויצר הרע להכנס לתחומו]⁴⁵.

וזהו הטעם לאיסור קריאת וטלטול המגילה בערב פורים שחל בשבת מפלג המנחה ולמעלה — דאף שעוסק בדבר מצוה, הרי מצד התגברות נה"ב (דהיינו שאפשר שיש לו בזה פני') עלול הוא להכשל באיסור, דהיינו איסור הוצאה מ"רשות היחיד", "יחידו של עולם"⁴⁶, ל"רשות הרבים".

יא. וזוהי הוראה בנוגע לכללות כל המצוות — שהרי כל מצוה כלולה מכל המצוות⁴⁷, ובמילא גם דבר הנלמד ממצוה פרטית הוא הוראה בכל הענינים:

(44) פרש"י שבועות ב, א (ד"ה תולה).

פרש"י נח ט, ה.

(45) ראה גם לקו"ש ח"ג ע' 944 ואילך.

(46) ראה תניא ספ"ג.

(47) ראה תורת מנחם — התוועדויות

ח"ד ריש ע' 150. וש"נ.

(38) סתרצ"ב סק"ו.

(39) שו"ע שם ס"ד.

(40) שו"ע או"ח סר"ג ס"א.

(41) תהלים קט, כב. וראה ברכות סא, ב.

(42) סוסכ"ח.

(43) משלי יב, כא.

לעולם אין לאדם לחשוב שאינו צריך להבהרה מפני ענינים בלתי-רצויים, אלא גם בשעה שעוסק במצוה ובהכנה למצוה — ואפילו בהכנה הנעשית באופן של שבת ("א שבת'דיקע הכנה"), כבנדוד"ד שההכנה לפורים (דהיינו ערב פורים) היא בשבת, שבשבת נעשית עלי' בכל העולמות (ולכן אסור לעשות בשבת ענינים שהם "עובדין דחול")⁴⁸ — גם אז עליו להבטיח שלא יהי' ענין של יציאה מרשות היחיד, "יחידו של עולם", לרשות הרבים.

וזוהי גם הוראה בנוגע לאלו שהם בבחי' שבת ("שבת'דיקע אידן"), ש"תלמיד חכם איקרי שבת"⁴⁹, שגם הם צריכים להבטיח את עצמם תמיד ("האָלטן אין איין באַוואָרענען") מפני ענינים בלתי-רצויים.

ולאידך גיסא — בשעה שמבטיחים מראש את כל הענינים, אזי אפשר ללכת לשמחת פורים באופן ד"עד דלא ידע"⁵⁰, ואין מה להתיירא ממכשול (כנ"ל בהמאמר⁵¹).

יב. מה⁵² שנוגע לפרסם⁵³ — שמלחמת עמלק צריכה להיות בכל דור ודור ובכל יום ויום, ואי-אפשר להסתפק במה שהי' לפני כן.

אין להסתפק בכך שאביו וסבו היו כדבעי ("ער האָט געהאַט אַ שיינעם זיידן, אַ שיינעם טאַטן"), או שגם הוא עצמו הי' פעם "אַ שיינער איד"... אלא עליו לנהל מלחמה בתמידות נגד הקרירות דעמלק — כי מצד זה שיש אצלו הענין ד"הנחשלים", יכול "להתגנב" עמלק ו"ויזנב" כן כל הנחשלים אחריו¹⁹,

עד שנפעל בביאת המשיח את הענין ד"תמחה את זכר עמלק"⁴, ו"מחה אַמחה את זכר עמלק"⁵⁴, בקרוב ממש.



דלעיל (הערה 1).
 (53) כפי שנעשית הרגילות "לקחת" מההתוועדות ענין כדי לחזור בבתי הכנסת (מהנחה בלתי מוגה).
 (54) בשלח יז, יד.

(48) ראה לקו"ת בהר מא, א. ובכ"מ.
 (49) זח"ג כט, א. וראה שבת קיט, א.
 (50) מגילה ז, ב.
 (51) פ"ד (לעיל ע' 107).
 (52) סעיף זה הוא המשך השיחה המוגהת